

МОЯТ ЖИВОТ

СПОМЕНИ

ЙОАННА ДЕЛИЧЕВА

ВЪВЕДЕНИЕ

Преди много години, още когато бях в България, много от моите познати, които познаваха част от живота ми, настояваха да го опиша, защото смятаха, че е много интересен. В Канада също ме подтикваха към това - особено един мой много близък, който фактически е причината да започна моите мемоари .

И ето накрая се реших! С напредването на текста си припомнях някои подробности, които бях позабравила. Към края така се вживявах в това, което пишех, че ми се искаше по-бързо да свърша. Животът ми се въртеше като на кинолента и аз ту плачех, ту се смеех. Но май повечето пъти плачех и то без да спирам. Не на всички животът е розов, но моят беше определено живот на страдащо дете, по-късно на страдаща девойка и накрая- старост в самота.

МОЕТО РОДОСЛОВИЕ

Семейството на майка ми е от македонския град Дойран. Избягали са в България по време на Първата световна война, заради тежките сражения, които са се водили в околностите на града. Дядо ми Иван е бил богат търговец. Преди бягството закопали част от златото в мазето на къщата, а останалото взели със себе си. Цялото семейство с децата, четири сестри – Танка, Костанда, Веса, Кръстина (майка ми) и двамата братя Димитър и Христо, тръгнали с каруца за София. Танка починала млада, разболяла се, водили я по лекари, на море, но се оказало, че е перитонит от спукан апандисит и починала. Не си спомням много подробности за живота им в София. Едната сестра – Веса, се оженила за вуйчо Тодор, който впоследствие станал много известен кожухар. След много тежък живот като малък – бил чирак, но много работлив, успял да спести пари за една кожухарска машина и за наем на малко магазинче. Постепенно придобил част от кожухарска фабрика на гара Искър, създал кожухарска работилница с 50 работника и магазин за готови луксозни палта „Лукс“. Другата сестра – Костанда, се оженила също за мъж с името Тодор, който имал будка за

дребни подаръци. Майка ми Кръстина завършила за учителка. Брата на майка ми Димитър, неин близък, също бил търговец. Най-малкият брат, вуйчо Христо завършил търговска гимназия и работил в банката като финансист.

Живеехме на улица „Теодосий Синаитски“ срещу Дома на слепите в така наречения Гевгелийски квартал. Около нас живееха все наши роднини и мои братовчеди и взаимно си помагахме. Майка ми Кръстина Бошнакова беше учителка и беше почти цял ден на училище. Аз израснах с баба си Елена – или баба Ленка, както всички я наричаха, и вуйчо ми Христо, който работеше в банката като финансов инспектор.

ЗА МАЙКА МИ

След като завършила образованието си, майка ми започнала работа като начална учителка в едно малко училище. То се помещавало в една къща и се наричало „Мария Луиза“. Тя бързо се справила с обстановката и решила да намери място за построяване на голямо училище в трети район на София. Така започнал строежът на училище „Марин Дринов“, което съществува и досега. Разбира се, била първата назначена в него. Работела с радост. Обичала

Майка ми Кръстина Бошнакова

децата. Била строга, но справедлива. Всички я обичали. Момчетата имали страх от нея, но винаги се държали много учтиво и с голямо уважение. Никой от другите учители не можел да се похвали с подобно отношение от страна на учениците. Била весела, хубава, елегантна, докато не се оженила набързо и то, само защото се била скарала с любимия си, който бил доктор и имал собствена клиника. Тази глупава постъпка обаче съсипала живота ѝ. Оказало се, че мъжът ѝ, моят баща, играел комар. Развела се чрез църквата и оттогава вече не се споменавало нищо за него. Но междувременно тя била забременяла и така дочакала раждането ми сама.

Майка ми беше изцяло отдадена на професията си. Почти цялия ден прекарваше в училището. Помагаше на изоставащи ученици, работеше по линия на Червения кръст, за която дейност имаше много медали. Организираще танцови групи, пееха, ходеха по домовете, облечени като лазарки

Майка ми преподаваше в същото училище, в което аз учех. Сутрин тръгнах с нея и вечер се прибирахме заедно. Бяхме неразделни. Когато имаше училищни съвети, ми слагаха два стола и аз спях там, докато си тръгнем.

Прибирахме се понякога доста късно, но тя не си лягаше, а пишеше книги, училищни помагала и т.н.

Често, след като приключеше с училището, майка ми отиваше в магазина на вуйчо Тодор (мъжа на леля Веса) да му помага. След време майка ми успя да купи един апартамент на улица „Братя Карл и Жорж Пашови“, сегашната „Иван Рилски“. Настанихме се да живеем там, като продължавахме заедно да ходим на училище. Разделяхме се само тогава, когато тя отиваше в магазина или на пазар. Пазаруваше за „болната“ си сестра Веса. Вечер късно, докато ние всички спяхме, тя готвеше за следващия ден.

Леля Веса имаше лош характер, искаше винаги да се налага, беше стисната, подозрителна, ревнива и конфликтна. Обичаше да си измисля болести за да бъде обгрижвана и да и се оказва внимание – така живя 90 години. Смяташе, че мама е длъжна да се грижи за нея, защото и помогнала да събере зестрата си. Поради заетоста си в училище мама немогваше с домакинските грижи за леля и се наложи да търси „домашна помощница“. Един неделен ден отиде до софийско село, където се събираха млади момичета търсещи работа. Избрала едно подходящо по нейна преценка

момиче, но леля Веса не я хареса. Майка ми доведе второ, трето, но леля Веса все намираше кусури и ги отпращаше. Кое се заглеждало вуйчо Годор, кое закачало децата и. Така се налагаше майка ми много често да ходи за поредното момиче. Баба Веса много острожно наблюдаваше всички и винаги намираше по нещо, за което да им се скара. Най-накрая едно – Стоянка, се застоя малко повече. Така продължаваше измъчения живот на майка ми. Чувствах, че тя страда и е много самотна, а не можех нищо да направя, за да я успокоя.

Мама се радваше на края на войната и чакаше руснаците. Даже им постла червен килим при влизането на войските в Златица, но още първата нощ беше не само учудена, но и обезпокоена от начина, по който се държаха войниците. Някои от тях изнасилваха жени, затваряха мъжете им в свинарниците, пиеха по цяла нощ и крещяха. Разочарована, майка ми казваше: „Та ние тях ли чакахме с нетърпение? Това ли са братушките?“ После слязоха партизаните и започнаха да се саморазправят с хората, които смятаха, че са фашисти. Настана ерата на доносите и хора, който по една или друга причина не са били приятни на някого, можеха да попаднат в арест или лагер.

След Девети септември Домът на слепите стана временен затвор за известни политически деятели - зам. министри и други, били на власт дотогава. Така там попадна и Никола Стоянов, когото караха да мете двора. Майка ми успяваше да му предаде по някоя записка, устни съобщения или храна. Срещаше се и с Георги Кулишев, Кимон Георгиев и др. Беше много активна, търсеха я много хора, искаха съвет от нея.

В дома ни на „Братя Пашови” агенти на новата власт започнаха да търсят майка ми , като искаха да стане доверено лице. Тормозеха я - не физически, а психически. Искана да дава сведения за някои хора. Знаеха, че е близка със сестрата на Трайчо Костов, че дружи с неудобни за „народната” власт лица. Разпитвах я за вуйчо ми. Викаха я в разни квартири, а когато идвах у дома, тя ме скриваше в стенния гардероб и ме предупреждаваше да не кашлям, да не мърдам, ако искам да я имам. Умирах от страх. Правеха обиски у нас даже много години по-късно, когато нея я нямаше вече, заради вуйчо ми Тодор, мъжа на Веса.

Той беше наклеветен, че има в къщи машина и работи на частно и го вкараха за малко време в затвора. След като го освободиха - с много връзки и пари - вуйчо и леля Веса

успяха да отидат на гости до Франция, където беше малкият им син Кольо и, разбира се, не се върнаха повече

ЗА БАЩА МИ

За баща си не зная много. Всички казваха, че е умрял. Съмнявала съм се, че това може и да не е вярно, но съм избягвала да разпитвам. Много по-късно намерих документите по развода им.

Няколко години след като майка ми почина бях отишла на плажа „Дианабат“. Седнах при мои познати. Между тях имаше едно момиче, което не познавах. При представянето ни се оказа, че двете имаме едно и също фамилно име – Деличева. Разговорихме се и така разбрахме, че сме сестри от един и същи баща. Станахме близки и си разкрихме много въпроси, които бяха ни интересували. Тя си спомни, че когато баба ѝ умираше, казала на баща ми: „Ние имаме грях към едно дете.“

Баща ми винаги е знаел къде работя. Един ден в работата ми ме потърси една колежка, жена на наш професор. Донесе ми подаръци за моята дъщеричка Веселка. Не ми каза, че са от баща ми. Твърдеше, че съм ѝ много симпатична и искала да ме зарадва. Преди смъртта си баща

ми помолил своя колежка да се обади на телефона ми и непременно да ми каже, че ми е оставил някакво наследство, което трябва да потърся. Аз така и не се поинтересувах няколко години. Един ден - минавайки покрай Ленински райсъвет, реших да проверя. Оказа се, че наследството е било разпределено без мен, тъй като жена му заявила, че отдавна съм била починала. Пепа, моята сестра, не посмяла да сподели нищо, защото се страхувала да каже, че ме познава.

Извиках ги с милиция и се наложи да се направи нова делба. Сестра ми ме помоли да нямам претенции към колата, защото я иска за себе си. Апартаментът беше много голям и хубав, но те имаха много връзки с архитекти и взеха малка оценка, така че аз не получих почти нищо. А това, което взех, го раздадох на колежки, които имаха нужда. Така приключи моето запознанство с роднините ми по бащина линия.

ДЕТСТВО, УЧЕНИЕ И БРАК

Родена съм на 1 ноември 1936 година в град София. Бил е прекрасен слънчев ден. Имало голяма ученическа манифестация с много народ, тъй като бил празничен ден –

Денят на народните будители. Празнувал се и именият ден на царица Йоанна, поради което са ме кръстили Йоанна. Майка ми се радвала, че има момиченце, но била и много нещастна, тъй като - като всички самотни майки - е дочакала своята рожба без мъжка подкрепа, без взаимна радост.

Първите си години не помня, но мисля, че съм била щастлива. Впоследствие като 4-5 годишна започнах да страдам от самота, от липса на баща. Към 5-6 часа следобед децата, с които играех, тичаха да посрещнат бащите си, които ги прегръщаха, радваха им се, а аз към кого да тичам?! И започнах да тичам към вуйчо Христо, когото прегръщах и смятах за свой баща. Така се поуспокоих, но това беше временно. Все пак чувствах, че нещо не е наред. Понякога на улицата се чуваха викове, хвърляха по някого камъни, много по-късно разбрах, че това е бил баща ми, който е идвал да ме види, но целият квартал не го е обичал и са го гонели.

С мен се занимаваше баба ми, носеше ме под мишница като пазаруваше или си вършеше домакинската работа. Много често ми казваше: „Ти си атик дете на баба Ленка”. Атик значеше много умна и досетлива. Такава съм била още от малка и това мое качество се доразви с годините. От

съвсем малка съм била много общителна. До нас, в Дома на слепите бяха настанени немски войници. Те ме обикнаха и често ми даваха бонбони, играчки, храна и плочки за отопление на ръцете.

През ноември 1943 год. американската и английската авиация започнаха да бомбардират София, където живеехме. Леля ми Веса замина със семейството си при сестрата на мъжа си в родния му град Златица. Баба ми Ленка остана с вуйчо Христо в София, тъй като той продължаваше да работи в банката. Ние с мама също останахме в София, тъй като аз се бях разболяла от скарлатина и бях приета в инфекциозна болница. Когато засвириха сирените, слизахме в мазето. На сутринта всички болни - от скарлатина, дифтерит и различни шарки, се оказвахме омешани по стаите и по отделенията. Винаги след свиренето на отбой мама пристигаше с плодове, играчки и с бонбони за всички около мен. Когато се пооправих, тя потърси превоз да ни откара до Златица. Намери един малък рейс, плати му пътя и тръгнахме със страх. Пристигнахме и се настанихме в една стая при леля Радка, за да съм далеч от братовчедите /децата на леля ми Веса /- да не ги заразя. Вуйчо Тодор, мъжа на Веса и вуйчо Христо бяха взети в запас, но в крайна сметка всички се събрахме в Златица. Благодарение на сестрата на

вуйчо Тодор и това, че той беше закупил големи количества брашно, олио, сардини, луканки, суджуци, ябълки и други продукти, не чувствахме никаква липса на храна. Спомням си, че един ден си разпрах крака и мама ме качи на едно магаре и ме закара в град Пирдоп, където имаше повече лекари.

Играех с братовчедите Кольо и Ванчо, но винаги се чувстваше някаква разлика между нас. Кольо, често ме ме тормозеше и дори биеше. Даже ми ступи главата с един налъм. Ванчо беше по-затворен и стеснителен и може да се каже, че те почти нямаха приятели в Златица.

Майка ми ме водеше при тях едва ли не всяка вечер и дори започнахме да спим у тях. Сутрин тя отиваше на училище, а аз оставах при братовчедите.

Есента на 1944 год. се върнахме се в София и аз трябваше да започна училище. Макар и учителка, майка ми не ме беше подготвила предварително и аз се оказах без никакви знания. Затова тя каза на учителката ми да повтора първи клас, но онази се възпротивила и така се оказах направо във втори клас. Наблегнах на четенето и писането на ченгелчета, постепенно започнах и смятането и напредвах в материала. Успях да се изравня с по-големите

деца и бързо ги надминах. Така изкарах началното си училище, прогимназиалния и гимназиалния курс в „Марин Дринов“. Бях в организация „Чавдарче“ , а после в „Септемврийче“.

Като отличничка ме избраха да замина на почивка в престижния чехословашки курорт Карлови Вари. Един месец преди заминаването бяхме на подготвителен лагер, който се намирал на бул. „Толбухин“, близо до ул. „Граф Игнатиев“. През целия ден имахме занимания -учехме песни, марширувахме, хранехме се . В деня на тръгването освен от близките, бяхме изпратени и от много служебни лица. Първо отидохме на почивка, а след това обиколихме Прага и Братислава. Заведоха ни до огромната пропаст „Мацоха“ /“Мащеха“/- прекрасен кът близо до град Бърно, където разгледахме пещерата „Пунква“ и се разходихме с лодка по едноименната подземна река. В лодката седяхме приведени, защото сводът на пещерата беше много нисък. Пеехме, викахме, радвахме се.

Интересна е легендата за тази пропаст /клизура/. Живял някога баща със сина си. Бащата бил вдовец, но се оженил повторно и втората му жена родила дете. Тя толкова мразела заварения си син, че решила да се отърве от него, като го хвърли в пропастта. Но детето се заплело в клоните на

дърветата. Мъжете – дървари, които събирали дърва наоколо, го спасили. Тогава хората научили за тази лоша мащеха. Нейното подло деяние било разкрито и за да избегне позора, мащехата сама се хвърлила в пропастта. Оттогава тази пропаст носи това име - „Мащеха“.

Посетихме и някои заводи. Навсякъде бяхме посрещнати много добре, дадоха ни и много подаръци. Запознахме се с някои забележителности, видяхме и прочутия пражки астрономически часовник с фигурите на Апостолите - най-старият и най-сложен часовник строен някога. Изкарахме приказно, но, за съжаление, хубавите неща свършват бързо. Прибрахме се и отново на училище.

В гимназиалния курс въведоха петобална система и задължителни изпити по всички предмети. Завърших с непълен отличен, защото ми намалиха някои оценки, за да не претендирам за медал, тъй като не бях от комунистическо семейство. Учех с Чудомир Александров, Стефка Гошева, Виктория Асенова– все деца на големи комунисти. Чудомир след години стана Първи секретар на Партията и дясната ръка на Тодор Живков, докато един ден го свалиха от този пост и повече не се чу за него. Кандидатствах Журналистика и Българска филология.

Изпитите в Университета бяха писмен по български и устен по другите предмети. На изпита ми по история професор Бурмов ми каза: „Колежке, мога да ви кажа кой ви е преподавал история, защото ми говорите неща, които аз съм преподавал.“ И действително между изредените имена беше името и на моя преподавател Анастасов. Не можах обаче да продължа следването, тъй като се ожених, а и старобългарският език се оказа много труден и не го възприех. Скоро след това родих дъщеря си Весела и се отдадох на майчинството.

Мъжът ми Александър Котев следваше физика и играеше хоккей в отбора на „Академик“. Живеехме с майка ми. Тя се грижеше за всичко, но Сашо ѝ отговаряше много често и това не ѝ се харесваше. Майка ми се съмняваше, че той се заглежда по момичета и това наистина се оказа вярно. Един ден тя срещнала в трамвая своя бивша колежка, която питала за мен. Майка ми ѝ каза, че съм се оженила и че зет ѝ следва физика. „Ааа, така ли, каза колежката - че аз имам квартирантка, която също следва физика – ето я с мен е.“ Момичето каза, че много добре познава Сашо и че той се чуди до кое момиче по-напред да седне. За да не ме разтревожи, майка ми нищо не ми каза. Аз също го бях срещала да се разхожда из София прегърнал поредното

момиче и го подминавах, а той, оставяйки момичето, тичаше при мен и ми се кълнеше колко много ме обича. Беше хубаво момче, хокеистче и момичетата тичаха по него и той по тях. Тава стана причина за развода ни.

БЯГСТВОТО НА ВАНЧО ОТ БЪЛГАРИЯ

След заминаването на вуйчо ми при сина си Кольо, в София остана другият син Иван със семейството си. Те започнаха да търсят начин да заминат нелегално за Франция. Много труден въпрос. След няколко години търсене на връзки и с много пари успяха да вземат почивка на Балатонското езеро. Организирахме тръгването им заедно с мен. Те тръгнаха с един Трабант, а аз с влак. В мен бяха техните пари бижута, документи, дипломи и други ценни вещи. Носех и доста цигари, които митничарите се заловиха да проверяват кутийка по кутийка. До другите неща не стигнаха и така слязох на гара Ниш, където трябваше да се срещнем и да продължим заедно. Оглеждам се аз, търся ги - няма и помен от тях. Започнах да се притеснявам и по едно време виждам Ванчо да наднича зад един ъгъл. Събрахме се, успокоиха се доколкото е възможно и тръгнахме към Белград. Там трябваше да потърсим за съдействие един мой

познат, който пътуваше с пощенските вагони до Италия. При моите отивания в Белград се настанях при една югославянка, която даваше квартири под наем и тя ни прие да останем при нея. Потърсихме моя познат – Слава, но той категорично ни отказа да помогне, под предлог, че е станало много строго и не иска да си загуби работата. Тръгнахме за Загреб да намерим бай Йонко, до когото имахме писмо от наши познати, които го молеха да ни помогне.

Денят беше неделя. Отидохме до дома му, но го нямаше. Негови съседни ми казаха, че можем да го намерим на пазара. Намерихме пазара, намерихме и бай Йонко. Разговаряхме и тръгнахме с него за дома му. Бяхме пет души, но имаше място за всички. Казахме му какво искаме и той обеща да си помисли. За да не губим време докато мисли, двамата с Ванчо тръгнахме за Битоля – град, който се намира на гръцката граница. Лили и децата останаха при бай Йонко. Пътувахме с трабанта повече от два часа между планини в абсолютна тъмнина. Никакъв признак на живот. Към полунощ пристигнахме в центъра на града. Поразпитахме хората, които още бяха в кръчмата, къде живее бай Тръпче, до когото имах също писмо написано от моя приятелка. Показаха ни къщата и се отправихме натам. Събудихме семейството му и разговаряхме с него. Нищо

радостно! Никаква надежда! Той имал една нива, част от която била в гръцка територия, но всички се познавали, а още повече с две деца – съвсем не е възможно да се премине. Отчаяни, поехме пътя назад към Загреб. Представяте ли си къде е Загреб - близо до Италия, къде е Битоля - на гръцката граница! Колко път сме изминали и още колко ни предстоеше да изминем! А и при това отчаяние километрите се въртят бавно.

Връщаме се - нова изненада! Малките отишли на плажа и Тошко – синът, си срязал крака. Добре че бай Йонко имаше един познат българин - лекар, който има частна клиника, та го зашили, но трудно ходеше. Този много добър и отзивчив българин като млад дошъл в Загреб да учи медицина. Попаднал на една сръбкиня от италиански произход. Жената била сляпа и имала нужда от компаньон, който да я разхожда и да я води на опера. Тя се привързала към него като към собствен син и след смъртта си му оставила всичко. Така той можал да си открие частна клиника. С него също поговорихме за нашите неволи, но той беше далече от средите, които биха могли да ни помогнат. Все пак ни ориентира към една българка, която свиреше в Симфоничния оркестър. Брат й бил студент и покрай него тя познавала много студенти от България. Така се

запознахме с тях и накрая именно те бяха тези, които ни помогнаха и доведоха нещата до желания край. Но това, разбира се, не стана веднага, защото трябваше да се разучи ситуацията на границата – кога остава с няколко граничари, всички ли ходят едновременно на обяд, ползват ли едновременно почивките си, как и къде е най-удобно да се пресече границата.

Оказа се, че най-подходящия начин да се влезе в Италия е да се премине една река, чието име не си спомням. Тази година река беше много пълноводна и се беше опасна за преминаване с малки деца. Закупиха въжета и приготвиха дрехи за преобличане, ако се намократ. Така снабдени, всички се отправиха към местността, където щяха да дочакат обедната почивка на граничарите и да се опитат да пресекат реката, ако е рекъл Господ. Аз чаках скрита близо до реката и треперех. Мина доста време, но студентите не се появяваха. Накрая дойдоха мокри, дадоха ми, както се бяхме разбрали, бележка от Ванчо че са минали благополучно и ме закараха при бай Йонко. От преживяното напрежение изпаднах в нервна криза - дори до безсъзнание, но благодарение на грижите на бай Йонко след няколко дни се приготвих за връщане в София.

Докато бяхме в Загреб се наложи с Ванчо да ходим до нашето посолство в Белград за продължаване на визата ми. По времето, когато семейството на братовчед ми се готвеха да преминат границата на Италия към Франция, дъщеря ми Весела, която пееше в Радиохора, беше на турне в чужбина и ако се бяхме уговорили, можехме да се срещнем на чужда територия. Аз предварително знаех, че във Франция имаше кой да се погрижи за семейството на Ванчо, но за мен нямаше да е така. Казах си - Йоанке, я си натискай парцалките и си отивай, макар че не знаех след тяхното изчезване какво ме очаква в България. Можеше да се свърже периодът на моето заминаване с тяхното отсъствие. Живях няколко месеца в голям страх, очаквайки да ме повикат на разпит. Слава на Бога, всичко се размина, но ми стига страхът, който изживях по пътищата на Югославия и след прибирането ми в България.

След известно време те ми се обадиха от Франция и ми разказаха патилата си по преминаването на италианската граница към Франция. Кольо - братът на Ванчо, ги чакал на италианска територия, за да минат незабелязано към Франция. Налагало се да изминат доста големи разстояния по малки пътечки в планината със страх да не паднат и гледайки от високо как долу се движат френските гранични

патрули. Успели да стигнат до колата, където ги чакала жената на Кольо и с риск потеглили. Когато ги спрели, тя и Кольо показали паспортите си и накрая успели благополучно да се приберат. И така след много мъчения се събрало цялото семейство Иванови. За мен, разбира се, много време никой не си спомняше, а само аз си знаех какво съм изживяла.

След време дъщеря ми Весела замина с Радиохора за Франция и аз, разбира се, бях сигурна, че те ще дойдат да я видят, ще ѝ дадат някакви пари. Какво беше моето учудване, когато тя, плачейки, ми разказа как са я посетили в хотела и ѝ дали няколко малки пликчета с бонбони. Та това ли заслужавахме? Но аз много прощavam - преживях и това. Там поживяха десетина години. Когато Митеран дойде на власт, те подали документи за изселване и заминаване за Канада и така се устроили тук, където се и срещнахме след доста години.

ЛЕЧЕНИЕ НА МАМА ВЪВ ФРАНЦИЯ

Мама започна да боледува, лекарите казваха че има миома, която ще изчезне с напредването на възрастта. За

съжаление нещата се влошаваха и при опит да я оперират се оказало, че има напреднал рак.

След неуспешната операция от рак /само отвориха и затвориха майка ми/, започнахме да правим постъпки за заминаване във Франция на собствени разноски. Вуйчо ми Христо щеше да поеме всички разходи. На молбата на майка ми отговориха положително, а на моята за придружител отговорът беше отрицателен. Майка ми беше оперирана само два месеца преди това и беше невъзможно да се справи сама. Затова поисках среща с началника на бюро „Жалби” към Министерството на вътрешните работи и Господ ми помогна - срещнах се лично с шефа др. Живко Живков. Той ме изслуша много внимателно, прояви разбиране и ми разреши да замина. Денят беше петък, а само в неделя имаше самолет на компанията КЛМ за Париж. Нямахме билети, нямахме франкове за пътни разноски, нищо не бяхме си приготвили. Вуйчо ми Христо - като бивш служител на БНБ, успя да се справи с паричните въпроси и със закупуването на билетите. Стегнахме набързо багажа и в неделя бяхме вече в самолета на път за Франция.

За мама пътуването беше много тежко - нали наскоро беше оперирана. Летището в Париж не можеше да ни

приеме, тъй като имаше мъгла и принудително спряхме в Дюселдорф. Това е нов град, възстановен след войната, с луксозна архитектура. Хотелът, в който ни настаниха, се оказа една приказка. Всичко в пух, луксозни мебели и още по-издържано обслужване. За съжаление, изпуснахме връзката с нашите близки, които бяха ни очаквали да пристигнем в уречения ден и час. На другия ден тръгнахме за Париж. Слязохме от самолета, за да се качим на автобуса, който да ни закара на „Площада на инвалидите” и от там всеки да се отправи в своята посока. Но няхахме пари за автобуса и чиновникът, който ни даде гратис билети, с насмешка каза, че само страните от соцлагера пращат пътуващите без пари. Ами сега, накъде с този голям багаж? Взехме такси и тръгнахме да търсим познати на всички адреси, които имахме. Беше 15,30 часа и кой на работа, кой по работа - не намираме никого. Шофьорът се нервира и ни запита имаме ли пари. Ние, естествено, няхахме. Свали ни с багажа пред един хотел, взе ни координатите, за да му платим на другия ден и си тръгна. Една случайна минувачка се оказа българка. Плати ни хотела за една вечер, взе телефона на нашите близки и обеща да се свърже с тях. Ние също се чухме и си определихме среща за другия ден. Кирчо и Ани Бугарчеви са нашите близки, които ни потърсиха в

хотела, взеха ни с колата и ни заведоха в един спокоен хотел, близо до прочутия булевард „Шанз Елизе“ /„Елисейските полета“/. Дадоха ни пари, за да имаме на първо време и от тук започваха моите мъки по обикаляне на Париж за търсене на адреси на българи, които имат близки в България и искат да им изпратят пари. Вуйчо ми Христо ръководеше цялата тази сложна и опасна дейност, защото в България не беше разрешено да се търгува с валута, а да не говорим за баснословните суми, които той трябваше да осигури за размяна. При вуйчо ми се намираше лицето, което трябва да получи сумата, а аз се намирах при този, който ми дава франкове. Тези адреси в повечето случаи се намираха в старите квартали на Париж и аз трябваше да сменям много линии на метрото с още повече прекачвания, а като влезеш в метрото на Париж, не знаеш как да се оправяш и как да излезеш. Капнала, бързах да се върна, за да заведа майка ми на обяд и да я върна в хотела да си почива. Понякога се налагаше, след като я прибера, отново да тръгвам на път. Започнахме да търсим и лекари, които се занимаваха с лечението на рака. Посетихме някои по-известни, но хонорарите им бяха много високи. Спряхме се на един, който се наложи да води кореспонденция с хирурга, оперирал майка ми, за да разбере какво са видели и какво

лечение са направили. Това беше излишно губене на време, защото един път отворена, ракът в нея се развиваше много бързо. И така започнаха да й дават лекарства и да й слагат някакви инжекции със злато. В кабинетите на лекарите, които посещавахме, имаше списания с нарисувани различни видове рак. Майка ми още в началото знаеше, че е болна от тази страшна болест, но не искаше да говорим за това и - макар и много интелигентна, все се надяваше, че скоро ще се намери чудодейното лекарство. Оттогава минаха 56 години и все още не е открит лек за тази коварна болест. В хотела, където бяхме отседнали, а и в другите, не приемаха оперирани и аз казвах на майка ми да не слиза долу да проверява за писма, но веднъж, когато хотелиерката й каза, че е пристигнало писмо, тръгнала и паднала. Добре че хотелиерката беше много добра, та ни остави.

В кооперацията срещу хотела живееше един млад мъж, който обръщаше телевизора към нас, като мислеше, че нямаме. Ние имахме, но не го пускахме, защото хич не ни беше до телевизия. Една вечер, когато се прибрах, хотелиерката ми подаде голям плик с плодове, шоколади и бонбони и ми каза, че това е от господина отсреща.

В хотела ни посети доктор Табаков, които е бил доста години в затвора и в лагера „Белене”. Когато излязъл от там, един ден попаднал под трамвая, който му отрязал двата крака. Чрез френското посолство в Чехословакия успял да емигрира във Франция. Той ме предупреди, че в близките няколко дни ще ме посети един мъж, който ще се представи като господин Атанасов и - ако ме одобри, ще ми предложи брак, защото искал да се ожени за българка. Господинът наистина дойде и явно ме бе харесал, защото ми предложи да остана във Франция. Каза, че е бивш пълномощен министър и е останал тук с няколко души от посолството. Майка ми се зарадва, но аз сметнах, че трябва да се върна в България, да се разведе и да взема Веселка. Той ми каза, че детето лесно ще вземем чрез Червения кръст, още повече че е момиче. Но мен ме беше страх, а и се притеснявах как ще успея да се справя с майка и как ще я погребя без близки, без средства. Може би той щеше да ми помогне, но все пак аз почти не го познавах. След смъртта на майка ми направих обща снимка с Весела и подадохме документи за Франция, но пиленцето каца един път на рамото и който го изпусне, втори път не каца. Така си проиграх живота.

Посрещнахме Нова година в Париж. За празника получихме голям колет от цар Симеон. Градът беше украсен и осветен приказно, но нас нямаше какво да ни радва.

При пристигането ни в Париж трябваше да отида до българското посолство, за да се представим и да дадем адреса си. Ани Бугарчева ме заведе до посолството и ми показа едно кафене с два изхода, където ще ме чака, ако евентуално някой ме последва. Попълних дадените ми документи. Като си тръгнах, един от служителите в посолството ми каза да изчакам - можело да ме закарат с кола. Аз отказах под предлог, че искам да се поразходя и да разгледам магазините около посолството. Бързо влязох в кафенето и с Ани излязохме от другия изход. Така ни изпуснаха. Но не за дълго. В неделя Бугарчеви ни заведоха на Ориенталски ресторант и там се оказахме на съседна маса до хората с дългите шлифери - така наречените ченгета, които навсякъде се обличат по един и същи начин. „Ооо, това ли били вашите близки?“ - беше репликата им. Влади – синът на Бугарчеви, започна заядлив разговор с тях за живота в България, за лагерите, за това, че няма най-елементарна свобода и за свободния живот във Франция. Аз го молах да престане, защото всичко това ще рикошира върху нас, но той като взе думата, не спираше.

Тичането за пари продължаваше, защото ни трябваша доста, а не трябваше да чакаме да ги свършим и тогава да търсим. С мама ходехме по лекари. Често, пътувайки в метрото, четях книга. Веднъж един мъж ме попита: „Вие българка ли сте? Така се заприказвахме, отидохме да пием по едно кафе и се разбрахме да се видим отново в близките дни или той да дойде в хотела да се запознае с майка ми. Той ми разказа своята история. Казвал се Ганчо и бил от Меричлери. Работел като милиционер на границата. Един ден негов колега му подхвърлил: „Защо търпим всичко това, а не минем и ние границата? Толкова българи правят опити да избягат.“ Тези разговори продължили известно време, като междуременно колегата донасял за всичко това на началството, без да каже, че идеята е негова. Един ден Ганчо казал на началниците си, че иска няколко дни отпуск, защото майка му е болна. Разрешили му. Той тръгнал. По пътя го настигнали с кола и му казали, че ще го закарат до гарата, а вместо това го отвели в милицията и там бой, бой, за да си признае какво е решил да направи. Вечерта той прави опит да избяга от там, но те тръгнали след него. Било тъмно и имало много дупки по пътя, тъй като правели ремонт. Бил избягал заедно с едно момче. Тичайки, паднал в един ров, а момчето било застреляно. Търсили го много, но

извадил късмет и не го намерили. Рано сутринта успял да мине гръцката граница и там започнал още по-голям тормоз. Нали бил милиционер – съмнявали се, че може да е подставено лице. И отново бой, бой ...! След много месеци го освободили. От Гърция заминал за Австралия. Там работил в някакъв завод. След като отработил дни за отпуск, го взел и отпътувал за Франция. Запознал се с българите там и започнал работа в заводите за френски леки коли, където работеше и когато аз се запознах с него. Малко преди да се запознае с мен изживял поредното си разочарование от една българка – Марияна, която била напуснала България с цел да се установи във Франция. Той я приел да живее при него, грижел се за храната и облеклото ѝ, поел всичките ѝ нужди. А тя, научавайки, че ако веднага се върне в страната няма да има никакви лоши последствия, взела от него пари и каквото по-ценно има и - без да го уведоми, заминала за България. Така той получил поредното разочарование и решил повече на никого да не помага. Но ето че в този момент се появих аз и той, въпреки заричането, се зае да ми помага с каквото може. Аз не разчитах на пари от него, но можеше, когато е свободен, да обикаляме заедно. Срецахме се още няколко пъти. При заминаването ни донесе подаръци за сестра си и племенницата, а на майка си изпрати малко пари. Даде ни

адреса на майка си в Мерицлери, но ние не знаехме, че е секретна зона и при отиването ни там с малкия ми братовчед Кольо изживяхме ужасни моменти. След погребението на майка ми взехме влака и се озовахме в Мерицлери. Намерихме майката на Ганчо, дадохме ѝ каквото носехме и я предупредихме, ако питат защо сме идвали, да каже, че сме искали да помоли сина си да ни изпрати лекарство за туберкулоза, защото той вече е праснал такова. Двамата - с тъмни очила, облечени в дънки, якета и френски шапки - каскети, си тръгнахме обратно. От Мерицлери няма влак за София, а от едно съседно село. Тръгнахме пеша, защото бяхме изпуснали автобуса. По пътя няколко пъти ни задминаваха двама души на мотор. Накрая спряха - уж да си поправят мотора и като ги наближихме, поискаха ни документите. Попитаха защо нямаме пропуск за града. Младежът, който седеше отзад на мотора, ни заразитва къде сме били, по каква работа и при кого. Разбра, че сме били при майката на Ганчо. Пуснаха ни. Като стигнахме до гарата се оказа, че за наш късмет влакът има закъснение. Качихме се и се настанихме в едно самостоятелно купе. Преди да тръгне влакът се почука на вратата. Попитаха ни за София ли пътуваме. Умрях от страх, а се оказа, че хората искат да пратят честитка. Слязохме в София, взехме такси и

със страх потеглихме за дома. На нашата улица ни срещна един милиционер и аз казах на братовчед ми: „Ето къде са ни чакали!“ Но той ни подмина. Прибрахме се благополучно. Така в България се живееше много „свободно“.

ПОГРЕБЕНИЕТО НА МАМА

Майка ми получи бъбречна криза, която може би се дължеше на някои разсейки, лекарят ни каза, че е най-добре да помислим за връщане в България, защото краят ѝ вече е близо. Пригответихме се и си тръгнахме. Изпратиха ни Кирчо и Ани Бугарчеви. Връщането ни със самолета беше без спиране. На летището ни чакаха много близки. Прибрахме се у дома. Започнахме да разказваме за патилата си. Мама не беше много добре, а и беше изморена и изтощена от продължителното пътуване със самолет. Носехме инжекции и лекарства, но освен морфин нищо друго не ѝ помагаше. Започна да се пълни с вода и се наложи няколко пъти да ѝ я вадят. Имаше моменти, в които започваше да се храни по малко, но повечето пъти не приемаше нищо и даже не искаше да говори. Бях неотлъчно до нея. Един ден ми каза:

„Защо не кръстихте детето Кръстина?“ А именно тя беше тази, която искаше да се казва Весела - на леля ми. Отидох в нашата църква „Св. Георги“, откъдето издадоха ново кръщелно с две имена – Весела-Кръстина. Така тя се поуспокои малко, доколкото това беше възможно. Животът ѝ беше към края си. Имаше моменти, в които говореше за неща, които се оказваше, че са истини. Например току-що бях взела роклята ѝ от химическо чистене и тя не я беше още видяла. Казва ми: „Не видя ли, че на роклята ми е паднало едно копче?“ И действително се оказа така.

Когато се разболя, беше започнала да пише в една тетрадка за живота си. А може би тази тетрадка е започната много отдавна, но аз не съм знаела за това. На първата страница в средата имаше един кръст и под него текст: „Аз ще умра на 50 години - възрастта на баща ми.“ И продължаваше: „Най-напред да съобщиш, Ане, /така ме наричаше/ на леля Годорова“ – нейна колежка и приятелка. Така изреждаше много близки и за всекиго имаше написано по нещо - за кого добро, за кого не особено добро. И на всеки посочваше грешките му и какво да прави. Не искам да разказвам за това, за да не причиня болка на някого. Но тя бе страдала много от своите близки и в тетрадката описваше всичко това. Всеки от тези, които още са живи, може би ще

си припомни някои неща. Изреждаше и какво да направя с бедните ученици – да им купя учебници, тетрадки, помагала. Говореше за мен - колко съм силна, как ме е подготвила за живота, че се е държала строго с мен, за да успея да се справя с всичко, което ми поднесе животът. В деня, в който умря, говореше непрекъснато, обръщаше се наляво-надясно. Аз я държах за ръцете. Казваше: „Чукам тук, чукам там, не ми отварят, още е рано“. Имаше едно семейство, което току-що бяха купили апартамент в нашата кооперация и не познаваха мама. На сутринта те ми казаха: „Цяла нощ не сме спали. Майка ти чукаше и искаше да й отворим.“ Вечерта каза на сестра си: „Иди си и ела утре сутринта в 5 часа.“ И тя действително почина в 5 часа.

Погребението беше в църквата „Св. Георги“. За случая бяха дошли поповете от църквите „Св.Троица“ и „Св.Седмочисленици“ и някои от „Александър Невски“. Бяха над десет души и направиха едно невероятно погребение. Църквата беше пълна с народ - ученици от много випуски, отговорни партийни деятели, зам.министри. Над 500 души в студения мартенски ден /почина на 3-ти март 1958 година/ се отправихме с катафалка към софийските гробища, където имяхме откупени за вечни времена гробове, заградени с метална ограда, с цветя и

храсти рози. Погребението беше много издържано, но какво е това пред голямата загуба, пред това, че няма да видя повече тази, която ми е дала живот, която ме е отгледала, възпитала и направила достоен човек. На гроба ѝ говориха много от нейните бивши ученици, доста от които се бяха издигнали в живота благодарение на нея. Говориха за това колко е била строга, но колко много са я обичали и колко много са ѝ благодарни. Всички плачеха. По повод на нейната смърт във вестника имаше написано за нея. Всички казваха, че няма да ме оставят, че ще ми помогнат да завърша следването си, че ще се погрижат за Веселка и за евентуална работа, защото аз оставам сама и сама трябва да се грижа за детето си. Разбира се, както винаги в такива случаи, хората говорят и обещават много, но после забравят. Беше организирано и раздаване на жито, хляб и храна на гробищата и после у дома, където попът прочете молитва. На погребението беше и една жена от село Бистрица – леля Менка, която помагаше за мама. После тя ми се обади и ми каза, че е сънувала майка ми, която ѝ казала, че всичко е било много хубаво, но ѝ миришело на сапун. И действително при влизането си в сградата всеки си миеше ръцете.

На 40-тия ден направих голяма панихида в църквата “Св.Георги”. Имаше и бутилка вино, в което - като гледах по

време на упокойната молитва, видях майка ми. Свещеникът също я бил видял. Дълго време след това чувах отваряне на врати и тя да ме вика: „Ане, Ане.“ Може би това бе предизвикано от постоянните ми мисли за нея, от това, че много ми липсва, а може би има и нещо друго, за което още никой не знае, но се случват чудеса. Всеки ден ходех на гроба ѝ, носех цветя и няколко пъти виждах оставени рано сутрин цветя. Хората, които се грижеха за гробовете, ми казаха, че цветята поставял един мъж. По описанието им предположих, че може би е бил баща ми, чиято съвест е заработила. Но това са само предположения. Така минаваха дните един след друг и аз все по-осезателно чувствах липсата ѝ. Накрая не издържах и направих опит да се отровя, но ме спасиха. Проумях, че въпреки огромната болка, аз имам дете, заради което трябва да живея и да се грижа.

ВЕСЕЛКА - ДЕТСТВО И УЧИЛИЩЕ, БРАК

Дъщеря ми Веселка е родена на 15 октомври 1956 година в София. Беше много хубаво бебе с къдрави косички. Живеехме при майка ми, която ни издържаше. Нейната съдба не беше по-различна от моята. Едва на една годинка, ко-

гато с майка ми заминахме на лечение във Франция, я оставих при свекърва ми. Когато след време се върнахме, тя не ме позна и на вратата ми каза: „Лельо, лельо.“ Не можеше да говори още хубаво, но това ме разплака. Веселка остана да живее при баба си Сийка - свекърва ми. Тя беше много добър човек, грижовна и всеотдайна. Аз трябваше да уредя отношенията със съпруга си Сашо, тъй като бях обещала на майка ми да прекратя тази връзка. Свекърва ми - още съвсем малко, записа детето в балетна школа. То напредна много бързо и с желание ходеше там. Разбрала, че ще има прослушване на деца за Радиохора, тя я записа и там.

Веселка излиза от балетната школа

Одобрили я и баба й всеки ден я водеше на репетиции. Много бързо се справи с репертоара и започнаха да я готвят за турнета в чужбина. С Радиохора тя ходи два пъти в Япония за месец и половина, във Франция - месец и половина, в Америка и Канада - два месеца.

След последното си завръщане от Япония Веселка получи изкривяване неизвестно защо и от какво. Водех я всяка сутрин в Медицинска академия да я разтягат. Подготвиха й документи за Момин проход, където съвместно с процедурите продължи да учи. Там се оказа, че има много тежки случаи – деца, болни от енцефалит, без ръце, без крака и с различни други увреждания. Бяха й казали, че с нейното заболяване с неизвестен произход децата умират до 17-годишни. Това разстрои психиката й. Аз ходех при нея всяка сряда и неделя. Носех плодове, банани, блокчета за рисуване за малките деца, книжки с приказки, защото повечето от децата близките им не ги посещаваха, а Веселка беше много състрадателна и искаше да зарадваме всички. Така изкара една година, след което се прибра в София. Така и не се разбра от какво се получи това изкривяване, но както се появи внезапно, така и изчезна.

Тя продължи учението си. Прогимназия учи в 40-то основно училище. Там започна детско приятелство с нейния съученик Венелин. То продължи доста години и прерасна в голяма любов, която след време завърши с брак. Междувременно участваше в детски предавания. Вземаше и допълнителни уроци при Рада Гаева. Един урок с нея дадоха по българската телевизия. Приеха я в Музикалното училище - специалност вокално пеене и пиано. После следва в Музикалната академия - педагогически профил. Обичаше много музиката.

Когато забременя, в четвъртия месец ѝ се появи херпес. Лекарката, при която отидохме, ѝ каза, че не е страшно и ще ѝ мине, опасно е само за бременни. Отидохме при гинеколожката. Тя каза, че в повечето случаи такива деца се раждат с видими дефекти, но вече е невъзможно да го махнем. Но Господ си знае работата. Един неделен ден двамата отидоха с колата до едно село и от многото тръскане тя абортира детето.

Венелин – съпругът ѝ беше войник. Като шофьор на командира изкара лека служба. Тя започна работа в библиотеката на Селкостопанска академия, а той след войниклъка стана таксиметров шофьор. По-късно Веселка

роди момче. Нарекохме го Мартин. Много хубаво дете, с черна къдрава коса - всички се спираха да го гледат, дори го снимаха в едно списание. Обичаше да яде портокалите с корите. Като поотрасна, дъщеря ми го даде в детски дом. Там всички го обичаха. Възпитателката го държеше все на ръце.

В брака на Весела имаше проблем и се стигна до развод, който и двамата изживяха много тежко. Чакам аз Весела да се върне от делото, няма я. В един момент идва съседката и ми казва: „Не се притеснявай, двамата - прегърнати, плачат на стълбичките на месарския магазин.“

Веселка е по-притеснителна и трудно допуска хора до себе си. Затова и трудно започна ново приятелство. Синът ѝ Мартин ходеше на детска градина. Тя продължи да работи в библиотеката, докато аз също работех в Селскостопанската Академия. Няколко години по-късно окончателно се отказа от пеенето и отначало ми помагаше в един павилион към ресторант „Берлин“ на който аз бях управител. След това изкара курсове за барман и управител на ресторант. Аз и помогнах да започне работа, на дневния бар на ресторант „Берлин“. Омъжи се повторно. Помогнах на съпруга и Тихомир да започне работа при мен като общ работник, а по-

късно го изпратих на курс за барман. Успях и него да уредя на работа в същия комплекс.

Отначало живееха при мен в Младост, а после им дадох държавен апартамент в Обеля, който купиха. Роди още един син - Илиан, който израсна заедно с Мартин. Разликата им беше само четири години.

РАБОТА В БЪЛГАРИЯ

Преди да почине, майка ми ми купи апартамент на улица „Университетска“. Това беше едно четириетажно блокче с хубава градинка, заградено с хубава ограда, с дръвчета и пейка. Беше почти роднинско. Там живееше и семейството на един братовчед на майка ми. Той дълги години след Девети септември изкара по затвори и лагери. Всички роднини - и най-вече майка ми, помагаха на семейството му. Когато мама почина, при мен живееха студентки. Страхувах се за жълтиците, които мама ми остави за лоши дни и ги доверих на леля Цеца, жена на един от мамините братовчеди. Мина много време и се наложи да си правя зъбите. Казах на леля Цеца да ми даде две за зъболекаря, а тя най-спокойно ми отговори: „Какво си ми давала, не знам такова нещо.“ Вуйчо ми говори с тях и им

предложи да задържат половината, а другата да ми върнат. Разбира се, без никакъв резултат. Те си знаеха само едно - НЕ СИ НИ ДАЛА НИЩО. Бях много разстроена, тъй като това никак не бе малко нещо. След години разбрах от една съседка от улица „Хр.Смирненски“, че тя - без да знае, че жълтиците са мои, ги е продала на спортисти. Така с леля Цеца продължихме да живеем в една кооперация, без да се поздравяваме. После аз замених апартаментата си за по-голям в Младост.

Време беше да започна работа. Хубава работа се намираше трудно, но аз разчитах на всички тези близки и познати, които обещаваха на майка ми. Но както винаги всичко си остава на хубави думи. Един познат ме изпрати за секретарка при декана на ВИФ. Като разбра за какво идвам, той веднага ми предложи да го придружа на опера, тъй като имал два билета. Тръгнах си без да кажа дори довиждане. Стана ми ясно, че с познати няма да получа работа. Купих вестник с обяви. В една от тях предлагаша работа в Спортпром. Отидох. Оказа се тежка – шиене на футболни топки, но започнах. Връщане назад няма. Трябваше да се работи. Сутрин ходех рано, вечер оставах до късно, за да изпълня нормата. И така ден след ден, докато ми се възпалиха пръстите. Тогава ме изпратиха на стадион „Васил

Левски“ - да поставим платнището, което щяха да използват по време на Олимпиадата. Вечерта беше срещата по баскетбол между България и Русия и реферът направо подари мача на руснаците. Започнах да се възмуствам на висок глас. Един добре облечен господин /по това време другар/ ми каза: „ По-спокойно, момиче - и аз споделям вашето възмущение.“ На тръгване видях, че го чака лека кола „Чайка“. Предложи ми да ме заведе до дома. Отказах, защото живеех близо - на Римската стена. По време на срещата той ме попита какво работя. Показах му ръцете си и му разказах случая с билетите за опера. Каза ми: „ Утре в 8 часа сутринта ела на площад „Св. Неделя“ - там се намира Министерството на Народното здраве. Като си кажеш името, ще ти обяснят къде да отидеш.“ Така и направих. Озовах се на втория етаж, където бяха кабинетите на министъра, зам. министрите и началниците на отдели. Новият ми познат ме прие и след като телефонира на директора на Минерални води да ме назначи, ме изпрати, като ми обясни къде да отида. Благодарих му и си тръгнах.

Като секретарка се изискваше непременно да владее шо-годе машинопис. Аз не можех да пиша, но партийният секретар Танев ми помагаше. Там ме посрещнаха много добре и бях спокойна. Извършиха се някои реорганизации и

аз избрах да се преместя във Водоналивния завод в Горна баня, защото там имаше условия и Весела да бъде с мен. Заводът беше току-що построен. Сутрин с Весела ни вземаха с кола, а следобед ни връщаха обратно. Щастливи години! Персоналът беше много добър. Сприятелих се със счетоводителката Сийчето. Двете понякога излизахме заедно. Мъжът ѝ беше директор на Външно-търговска банка. Веднъж, идвайки на работа, гледаме на стенвестника сложили наши снимки и в стихотворна форма пише: „Котето и Сийка двете представяме без злоба, те за наша гордост се носят по последна мода.” /По мъж се казвах Котева и всички ми викаха „коте”./

Един ден чрез мой близък - юрисконсулт на ВВС, научих, че при тях ще образуват група за попълване на вакантни места. След известно обучение и успешно издържани изпити започнах работа. Командир на поделението беше полковник Кърчев. Аз попаднах в сектор „Далечно разузнаване”. Научих техниката на общуване с шифри. Научих се и как да вода специалните самолети от – до. По моя вина нито един изстребител не е излетял погрешно. Работата беше целодневна, нощна или 24 часа с малки почивки от по няколко часа. Когато някой отсъстваше по болест, веднага го замествах. Но, за съжаление, през

всичките ми дежурства бях неотлъчно следена, тъй като имах близки зад граница. Това ме притесняваше и след като казаха, че ще въведат задължителна военна униформа напуснах.

Вече бях усъвършенствала писането на пишеща машина и кандидатствах в Научния център към Министерството на земеделието. Там имаше печатна база, фотолаборатория, голям брой машинописки на кирилица и латиница. Издаваха се научни бюлетини за страната и на чужди езици за чужбина. Всеки сътрудник си имаше профил - животновъдство, растениевъдство, библиотечно дело, икономика и други отрасли. Отразяваха се новостите и постигнатите резултати. Освен бюлетините, в Печатната база се издаваха учебници и различни помагала, отпечатваха се дисертации. От машинописка се издигнах до „Завеждащ служба” Аз ръководех и контролирах цялата издателската работа. Всяка петилетка бях избирана за „Отличник”. Работата ми беше много - работех по 12 часа на ден.

Повече от седем години не бях ползвала платен отпуск. Дойде нов директор на Центъра. Когато го помолих за отпуск, той ми отказа, докато не обуча човек, който може да се справя с всички тези дейности. Тогава напуснах и

започнах работа към Плановия комитет в сектор Ценообразуване. Бях започнала да следвам задочно Икономика. Продължих и завърших. Винаги ме е влечела търговията. Стига толкова съм работила за нищо.

Един ден седяхме с моя приятелка в сладкарница „България”, когато към нас се приближи управителят й Димитър Димитров. Попита има ли някой, който пише на машина и може ли да съчини едно „Обещание” по случай Нова година. Аз го погледнах и му казах „Дай, аз ще го направя.” Остана много доволен. Попитах го дали има някаква възможност да направим едно малко магазинче за Нова година, а ако заработи добре, може да продължим и по-нататък. „При мен няма възможност, – отговори той - защото цялата витрина на сладкарницата е стъклена, а това са големи витрини. Мога да те пратя в ресторант „Берлин”, където управител е моят кумец Стоянчо. Той има голяма нужда някой да му помогне за изпълнението на годишния план, защото при неизпълнение персоналът няма да вземе заплати. А и възможностите там са повече, защото към неговия план се водят и хотел „Сердика” и аперитивът към хотела.“ Отидох и се разбрахме да се направи едно павилионче. На първо време изнасяхме стока във фойето на ресторанта. Весела продаваше, а аз - екипирана добре за

студа с топли боти (апрески) и кожух, отивах на гарата, където пристигаше стоката от чужбина. Не бяхме включени в разпределението на пристигащата вносна стока, но аз с много връзки от Министерството на земеделието и от Плановия комитет успях да заделя за ресторант „Берлин“ от всичко най-хубаво. Пристигнаха контейнери от Индия с разкошни блузки с различни цветове и модели. Нямаха цени, не бяха опаковани - бяха по единични бройки. Взех един кашон немска бира с комплект чаши и право при директора на фабрика „Лиляна Димитрова“. Уговорих се с него работничките да дойдат в събота и неделя да поставят цени и да ги опаковат. Заплатихме им извънредния труд и го покрихме с процентното заплащане върху оборота. В понеделник всичко беше готово и започна продажбата. Научили за тази новогодишна стока, хиляди хора бяха окупирали ресторант „Берлин“ и целия площад. Чак се наложи милиция да пази. Донесох и много вносни играчки, „Лего“, комплекти „Чико“ и бананова каша за бебета, луксозни бонбониери, вносни шоколади, цигари. Не само че изпълнихме плана, но го и преизпълнихме.

Отдъхнахме си малко след Новогодишните празници и започнах да се оглеждам за алуминиева дограма, за да направим малко магазинче в ресторанта с прозорче за

продажба отвън. Открих, че с такава алуминиева дограма се правят новите тото пунктове. Отидох и се договорих с работниците вместо за един тото пункт, дограмата да отиде за новото магазинче пред ресторант „Берлин”. Дадох ми два склада в мазето, които бързо напълних с кафе, нескафе, немска бира „Пилзен”, немски кренвирши, всичко за бебета с марка „Чико”, вносни парфюми, червила, дезодоранти, комплекти за макияж, обувки „Адидас“, италиански женски обувки с висок ток, английски мъжки пуловери и много други интересни стоки за бита. Сложихме и машина за сладолед. Толкова много стока имахме и непрекъснато получавахме нова, че не мога всичко да изброя. Работехме двете с дъщеря ми Весела и правехме страшен оборот. Зареждането със стока се беше регулирало и вече не беше нужно да ходя по гарите - закупчиците ми донасяха всичко необходимо. И немският, и българският персонал ме обичаха много. Правехме сутрин, на обяд и следобед почивка, пиехме кафе и си говорехме.

Наближаваше моят юбилей - 50-годишнината ми. Решиха заедно с немския персонал по този случай да направят една вечеря и обявиха, че ресторантът на горния етаж ще бъде затворен тази вечер за посетители. Всичко беше приготвено забележително. Българската и немската

кухня се бяха постарали и ни поднесоха от най-хубавите си специалитети. Пиенето беше от барманите, тортите - от сладкарницата на „Берлин“. Бях трогната. Имаше безброй букети, саксии, различни подаръци: одеала, библиотека и т.н. Долу пред ресторанта имаше таксита, които от време на време отнасяха насъбраните подаръци у нас. Тържеството продължи до среднощ. Всички бяха много доволни и особено аз.

Чрез един от директорите на „Балкантурист“- Христо Карамфилов, успях да се снабдя с чисто нова голяма каравана, която поставих на изхода на кино „Сердика“. Заредих я също с вносни стоки, поставих и кафе машина. Караваната също заработи с пълни обороти. Весела продаваше в магазинчето, а аз в караваната. Когато се направи новият комплекс „Дружба“ пред малкото стадионче, отидох на едно от павилиончетата временно, докато мине правителствената делегация по откриването му. Заредих го с вносни стоки, кафе, напитки и хората не ме оставиха да затворя, докато не се свърши стоката, защото всички искаха да купят нещо вносно. След това отидох с караваната на улица „Витоша“- срещу Градския съвет на Партията. Там също завладях пазара. Върнах караваната на изхода на кино „Сердика“ и отидох да продавам в магазинчето. На

караваната остана да продава Данчо, с който живеех по това време. Всъщност се оказа, че той много години ме е лъгал, че е разведен. Записа се в домовата книгата, че живее на моя адрес, прехвърли си военната книжка, запозна ме с децата си, със сватове на Вальо – големия си син. Малкият - Марин беше неотлъчно с мен. Взеха го войник, ходехме при него. Лятото отидохме на море. От там той взе Весела и Илиан да ги закара обратно в София, тъй като беше катастрофирал един самолет и те се страхуваха да пътуват по въздуха. Аз останах с Мартин и бре да дойде Данчо, бре да дойде – няма го. Така изкарахме почивката без него. Дойде чак накрая, за да ни върне в София. Много пъти съм се съмнявала, че има нещо нередно в тази връзка, но той винаги много успешно се оправдаваше с това, че има майстори, тъй като строи вила в Панчарево. И на вилата ме е водил няколко пъти, но там нямаше никакви признаци за друга жена. Явно той предварително всичко е скривал. На морето седеше под чадър, че от слънцето го боляла глава, а сега - като се замисля, съм сигурна, че се е пазел да не почернее. В работата ми помагаше, но не мога да се начудя как е успявал да прикрие жена си и да ме лъже толкова успешно. Уж съм атик дете на баба Ленка, а как можах така да се заблуждавам.

Имах кола „Лада”. Един неделен ден трябваше да ходим на свиждане на Марин, а Данчо го няма. Съседката ми вика: „Хайде да отидем до „Александър Невски“. Бяхме го чакали достатъчно дълго, затова се съгласих. Автобусът, с който пътувахме, малко преди спирката на Университета спря, защото пред него бяха спрели много коли. Съседката ми вика: „Виж, виж Данчо с една жена в твоята кола и на колата има панделка - навярно са сватбарски коли.“ Той също ме видя. Докато се върнем от черквата, Данчо вече беше оставил колата, книжката и ключовете. А на сутринта - ни лук ял, ни лук мирисал! Но този път връщане назад нямаше. Няма и прошка. Дотук беше всичко. Така приключи връзката ни. Махнах го от караваната, но за да не остане без работа /нали винаги съм била добра душичка/, говорих с директора на Балкантурист - Найденов, когото всички наричахме „майора”. Той много ме уважаваше и след като му разказах цялата истина ми помогна и му даде работа в павилиона към аперитива на „Берлин“. Снабдих го със стока, представих го и на закупчиците и всеки пое по своя път. Много пъти ме бил търсел, след като заминах за Канада. Преди няколко години Весела ми каза, че е видяла снахата на Данчо - Галя и от нея разбрала, че един ден - връщайки се от вилата на Панчарево, той бил получил инфаркт и починал.

ЕМИГРАЦИЯ НА ВЕСЕЛА ВЪВ ФРАНЦИЯ

Аз заминах на гости на леля ми Веса в Канада, а те продължиха да си работят. В Канада започнаха да идват и остават много българи и аз реших също да остана. Весела и Тихомир искаха също да имигрират.

След като не успяха да получат виза за Канада и не намериха самолет, който да спира в Монреал – а правиха много опити с най-различни авиолинии, взеха виза за Франция и без да губят време тръгнаха за там. Не знаеха френски език /дъщеря ми се справяше само с италиански, покрай пеенето/, нямаха близки да ги посрещнат и да им подадат ръка за първите стъпки на имиграцията. На аерогарата ги посрещнала Елена - кумата на братовчед ми Кольо. И вместо да им потърси предварително що-годе нормален и не много скъп хотел, тя ги завела в скъп хотел до Булонския лес. Още на летището направили безуспешни постъпки да се обявят за заминаване в Канада, но не успели. Аз непрекъснато подържах по телефона връзка с тях. Имаха доста долари и английски лири, които Елена взе за себе си и не зная по какъв курс им ги е обменила, но така и не можах да получа много франкове. Междувременно от Канада бях успяла се свържа с католическото благотворително

сдружение „Секур католик“ и уредих да им помогнат при попълването на документите за имиграция във Франция. Проведохме много телефонни разговори, докато успеем да попълним всички необходими документи. Тогава за един месец платихме 1600 долара за телефонни разговори. Това са много пари, а и като прибавим притесненията, не знаех ден ли е или нощ. От Канада се свързахме с един хотел на гарата, в който успяхме да им запазим стая, където се преместиха. В това отношение много ми помогна Лили - жената на Ванчо, на когото преди време бях помогнала при преминаването на югославската граница към Италия. Те двамата с Ванчо бяха единствените ми близки хора, които не само ми съчувстваха, но и ми помагаша с каквото могат.

Наближи представянето им пред френската имиграция, но нямаше кой да им превежда. Говорих с Веселка - жената на Кольо, до помоли Елена за превода, но знаете ли тя какво ми отговори? „Как мога да моля Елена да превежда на сулю и пулю.“ А Елена ги познаваше от пристигането им и какво толкова щеше да й коства. Мина интервюто с положителен отговор на момента. Имиграционната агентка се оказала тази, която присъствала при срещата на Митеран с вуйчото на зет ми Илия Минев – известен борец за правата на човека, който бе прекарал 40 години от живота си по затвори.

Международната организация в защита на политическите борци за свободата на човека се застъпва за него, вследствие на което той е освободен, но изпратен в населено място, където бил задължен ежедневно да се явява и разписва в милицията. Тя им казала, че са добре дошли във Франция и им обяснила какво трябва да правят по-нататък и какви документи да преведат. От Канада се свързахме отново със „Секур католик“ да им осигурят някакво общежитие, докато си намерят работа. Всеки четвъртък те чакаха с багажа на един пункт за имигранти и се връщаха без резултат. Това продължи с месеци. Накрая ги изпратиха в град Гийон. Оттам подадох молба за работа в една ферма, но когато дошъл положителният отговор, завеждащата общежитието го скрила. Намериха им жилище в Руан, където се установиха за постоянно. Там обаче собствениците искали предплата за шест месеца, което е страшно голяма сума. Аз изпратих 10 000 долари, но с много записи, понеже не можеше да се превежда сума, по-голяма от 999 долара на запис. От тях Весела получи само първите, а другите след много търсения се оказаха в Лион вместо в Руан. Само неприятности и неволи!

Междувременно Весела започна да се готви за изпити, защото в Музикалното училище не бе учила биология,

химия, математика, физика, а тя искаше да учи за медицинска сестра. Взе изпитите и се записа да учи по-нататък. Записа и децата в училище. Посещаваше и курсовете за писмен и говорим френски език. Заедно с Тихомир разнасяха списания и вестници, но това, което изкарваха, бе минимално. Тя започна да пее в Катедралата, правеха и концерти, но всичко това бе като „доброволка”. Работи, също така, в един магазин за кристални и кухненски принадлежности. Междувременно я избраха за секретар на Административния съвет на областта Нормандия, в който са всички кметове, но и там пак бе като доброволка. Дотогава никога имигрант не бе заемал такава длъжност. Пишеше и в местния вестник. Сенатът ѝ даде писмо, с което ходатайстваше да ѝ дадат по-бързо поданство. Навсякъде, където работеше, я обичаха. Тя е много скромна, честна и всеотдайна.

Весела във апартамент под наем в Руан

Когато завърши, започна работа в Старчески дом за богати. Ресторантът, в който се хранят, е луксозен, с много сервизи и се обслужва от сервитьорки, облечени всеки път различно. Там живущите отиват на храна добре облечени, с чанти, с прически. Имат всяка сутрин тоалет, фризьор, маникюр. Болните много я обичаха и всяка сутрин я посрещаха с

Внукът ми Мартин

думите: „Нашето слънчице идва.“

Тихомир научи голяма част от френския език чрез телевизията. Започна работа като механик. Пътуваше често и то за дълго време на далечни места, където има големи заводи и където има големи аварии. Децата завършиха някои курове, за да си намерят работа, но това се оказа много трудно. Илиан се ориентира към механиката, а Мартин към озеленяването и търговските магазини за цветя. Илиан има три деца - едно момче, вече на 14 години и две момиченца – едното на осем, а другото – на две годинки.

Весела и Тихомир си купиха земя за строеж в едно населено място на 25 км от Руан. Аз успях да изпратя доста пари за строежа на дома, в който живеят вече десет години..

В свободното време се занимават с градината. Имат много дървета, лозе, садят всяка година зеленчуци. Дъщеря ми обича много животните. Имат едно много голямо куче - Бари, четири малки - специална порода Ши лала, които отглеждат за размножаване, две котки и осем кокошки. Мартин и двете момиченца живеят при Весела и тя се занимава с тях. Учи Яна на пиано. Когато е много изморена и тя обича да си посвири за отдих. Учи я и на английски

език. Продължава да работи в същия старчески дом и е синдикален представител.

До преди няколко години ходех всяка година по шест месеца при тях, но сега имам операция и на двете колене и не мога да се движа свободно. Надявам се да се оправя и да отида да видя най-малката си правнучка, която носи второто си име от мен - Сия - Йоанна /Жоана на френски/. Много съм щастлива, че не ме забравиха и добавиха моето име.

ПРЕСТОЙ В БОЛНИЦАТА И ОПЕРАЦИЯ

Един ден - продавайки на павилиона в ресторант „Берлин“, получих страшни болки в областта на стомаха. Не можех да стоя на краката си. В момента при мен беше Дудов - следовател от Пето районно управление на МВР. Като ме видя как се превивам от болка каза, че това е само за болница. Извикаха Бърза помощ и ме откараха в Пирогов. Там ме прегледа доцент Златарски, който каза, че има съмнение за преплитане на червата. Опипваха ме, правиха снимки и накрая червата се оправиха. Казах, че трябва да си тръгна, защото магазинът не е заключен, а там има и пари. Накараха ме да се подпиша, че ще се върна отново, но аз

така и не се върнах. Беше петък и имах на разположение два дни, за да ме видят и други лекари и да реша къде да се оперирам. Ходих в Медицинска академия и в ИСУЛ и помолих брата на една моя приятелка - Антон, който беше много близък с гледачката Ванга, да ѝ се обади и да я помоли да каже къде да направя операцията. Тя му каза: „ В ИСУЛ, няма какво да му мисли.“ Така и направих и в понеделник сутринта направо там - при един доцент, чието име не си спомням. Оказа се, че имам херния. Операцията беше успешна, но след това трябваше да се пазя, да не вдигам тежко, а за мен това беше много трудно. /По-късно, през 1993 година, когато вече бях в Канада, направих втора операция от херния, която се скъса още на втората седмица и така вече 21 години се мъча с много голяма херния, която лекарите отказват да оперират/. Изкарах няколко месеца в отпуск, през което време на магазинчето работеше един сервитьор - Стоянчо. Започнаха промените в България и през ноември 1989 година Тодор Живков беше свален от власт. Аз бях получила покана от Канада от моя леля - сестра на майка ми. Започнах да се подготвям, издадох обекта и заминах за Канада.

НАПРАВИ ДОБРО, ПЪК ГО ХВЪРЛИ

НА ПЪТЯ

До 1980 година с дъщеря ми живеехме на улица „Университетска“, в закупения от майка ми апартамент. Тя се ожени, роди се първото внуче и това жилище се оказа малко. То се състоеше от стая, преходен хол и сервизни помещения. Междувременно Весела се раздели с първия си съпруг Венелин, а аз започнах да мисля за смяна на жилището с по-голямо. В този апартамент нямаше парно - отоплявахме се с нафтова печка. Перяхме всеки ден пелените на бебето и за да ги изсуша, отивах много рано на работа – час-два преди да дойдат другите служители. Мяха изпраните дрешки върху радиаторите и те изсъхваха до започването на работния ден. Често - докато дрешките съхнеха, приготвях закуска за колегите – кога качамак, кога пържени филийки, макарони и всички с удоволствие се хранеха. Директорът ни също си хапваше при нас, защото готвех диетично, а той имаше язва. Живеехме си много задружно. Намерих подходящ апартамент за смяна. Беше далеч от центъра, но пък затова беше тристаен и с парно. Преместихме се. Весела и новият ѝ съпруг Тихомир направиха по-голяма част от ремонта сами.

Животът си тръгна по обичайному. Всяка есен в почивните ми дни се захващах за чушкопечите, които бяха два и един по-голям за патладжаните. Имахме голям балкон – около 6-7 метра, който бях остъклила и там се занимавах с приготвянето на зимнината. Разбира се, не липсваше и кацата със зеле. Приготвих буркани с печени чушки, парена туршия, люти гамбички, стерилизирани домати и други зеленчуци. Правех и разкошна лютеница, събирахме шипки и - макар и доста трудоемко, се запасявахме за зимата поне с 20 буркана. Имах специална соковарка и с нея правех сокове от всичко – най-вече от вишни и ягоди. Правех общо около 400 бутилки. И, разбира се, после раздавах да радвам приятелите си. Без да се хваля, в мазето имаше две тенекии сирене от Дания, бидон с маслини, олио, сардини, кафе – поне 20 кг, захар и всичко, от което имаш нужда при евентуална ненормална ситуация. Помнех думите на майка ми: „Ане, трябва да имаме всичко, защото не се знае - може пак да има война.“

Както вече споменах, през 1988 година претърпях тежка коремна операция, след която ми дадоха дълъг отпуск. Допълнително си взех и неплатен отпуск и през 1990 година заминах за шест месеца за Канада.

Преди да замина се договорих с Ангел - брат на зет ми, да останат с приятелката си да пазят апартамента ми. В България след промените хората имаха трудности, а моята сватя и семейството ѝ имаха всичко, благодарение на запасите в мазето. След известно време братът на зет ми се раздели с приятелката си, която беше чудесен човек и се хвана с една друга с голям син. Тя се премести да живее при него и, естествено, използваше пералнята, която бях купила от Кореком. С нахалството си стигна дотам да ми поиска пари, че пералнята се е развалила, че трябвало да сменят тапетите и да направят подобрения в тоалетната, за да станела по-красива. Не само че живееха без наем, че ползваха покъщнината ми, но и - според тях, аз трябваше да поема всички разходи, станали по тяхно време. Съседите започнаха да ми се обаждат и да ме питат какво става, защо си отиде добрата жена, а тази не само че не поддържала дома ми, но и изнасяла всеки ден неща. Така храната изчезна набързо - ту за тях, ту за сватята, ту за приятели, защото в България по това време имаше недостиг на хранителни продукти. Аз бях вложила доста средства и много, много труд, а те не само са яли, но и са раздавали на други.

Когато дъщеря ми със семейството си тръгнаха за Франция, Ангел братът на зет ми Тихомир пуснал негов

приятел не много голям наем да живеят в апартамента ми. Всичко вървяло добре, но от тези пари аз не само, че не видях нищо, но и винаги бях длъжница. Много години покъсно, когато бях на гости при дъщеря ми във Франция, случайно попаднах на една бележка, на която чета: пари за билет за самолет на майка - Вики/святята/, издръжка на Рени - детето на втория ми зет от първия брак, смяна на тапети, рожден ден на Вики, ресторант и т.н. - не всичко си спомям.

Във всяка стая имах телевизор - „Сони“ и други /не помня марките/, купени от Кореком, видеоплеъри и много филми. Имах и доста сервизи - от червен кристал, други за хранене, тенджери под налягане с различни големини и за различен вид приготвяне и много друга покъщнина. Когато братовчедите ми от Канада се върнаха да живеят в България, потърсили Ангел да им даде един телевизор и една тенджерка под налягане. И представете си какво им отговорил той - че тук всичко е закупено от брат му. С какво? И не им дал нищо. Поисках да ми пратят одеала и една тенджерка под налягане. Те ми пратили тенджерката, която имах от първите, внесени с липсваща част за парата - фактически неизползваема. Имах нови, вносни одеала, поставени в чанти. Те ми изпратиха стари, от най-простите, които изхвърлих веднага. Всички снимки, документи, фактури,

телефонни номера, книжки от банката и други от този род братовчед ми при освобождаването на апартамента не можа да ги намери.

Още когато ситуацията ми в Канада беше много несигурна и очаквах да ме депортират в България, бях накупила много неща, които изпратих с кашони като авиокарго с бележка да не се отварят. Каква беше изненадата ми, когато отидох при Весела във Франция и щяхме да ходим на северно море на плаж, тя ми даде неин бански костюм, за който ми каза, че ѝ е подарък от Лидия – приятелката на Ангел, но ѝ е много голям. „Ох Веселче, възкликнах аз - че това е моят бански. Бях писала да не се отваря багажът, а ето че тя не само го е отворила, но и го е раздала.“ На Весела донесла още подарък обувки, също купени от мен.

Те бяха кандидати да купят апартамента ми на изплащане, което значеше без пари. Когато им отказах, те се разсърдиха. Ангел получил пълномощно да продаде апартамента на Весела и Тихомир. Договорили се да им занесе парите във Франция. Доста голяма сума от тях обаче отиде за разходите за билетите за Ангел и приятелката му, за разходките им из Париж и посещение на забележителности.

И докато не се стопиха и останалите пари от апартамента, те не си тръгнаха. Когато продадохме моя апартамент, Мартин щеше да донесе парите от продажбата, но тъй като го били водили на плаж и на ресторант, те си бяха удържали разноските за всичко.

Не мога да се впускам повече в подробности, но много ме боли! Изморих се да си припомням всичко това. Стига толкова! Истината е една: **КОЙ С КАКВОТО Е МОГЪЛ МЕ Е ИЗПОЛЗВАЛ.** Но не съжалявам за нищо, защото все пак това са добрини, пък макар и никой да не ги признава. Винаги съм се ръководила от принципа: „**НАПРАВИ ДОБРО, ПЪК ГО ХВЪРЛИ НА ПЪТЯ!**“ Не съм очаквала и не очаквам нито признание, нито отплата.

ЕМИГРАЦИЯ В КАНАДА

На 22 февруари 1990 година тръгнах за Канада. Имах право на 60 долара, които ми внесе в банката Жорж Ганчев. С него се познавах още от младежките години и бяхме близки приятели. Пътувах добре, но малко бях тъжна, защото си спомних за едно друго пътуване с майка ми за Франция. Пристигнах на летището, където ме чакаха Ванчо, Лили и Кольо. Не можахме да се познаем отдалече - бяха

минали много години, откакто не бяхме се виждали. Докато обяснявах, че ме чакат мои братовчеди, вкараха ме при Имиграционните служби. Ако знаех, че мога да се обявя за рефюжие /невъзвръщеница/ бих го направила, но смятах, че щом имам покана за шест месеца на гости, не биха ме допуснали до тези процедури. Излязох от там и най-после - в преградките на братовчедите ми. Отидохме при леля ми и вуйчо ми. Поприказвахме си доста и си легнахме чак след полунощ. Ванчови и Кольо си тръгнаха. Уговорихме се след като свършат работа да дойдат да се видим. Виждахме се и през следващите дни и не можехме да се наприказваме, но те идваха винаги късно следобед, защото Кольо ходеше на работа, а Ванчови правеха банички със сирене, праз и спанак и ги даваха на един дистрибутор, който - заедно с друга стока в камиона, разнасяше по магазините. От това те изкарваха много малко пари и не можеха да си платят ипотеката. С тях живееха синът и дъщеря им. Синът им Тошко беше президент на Банка „Бъркли“, която после преместиха. Той беше изключително умен, владееше много езици писмено и говоримо. Яви се на конкурс и го спечели в Америка, но неговата мечта беше Европа и затова се яви на друг за Франция, където стана директор на Комерсиална банка. От там го изискаха за една голяма немска банка,

където поработи няколко години и пак се върна във Франция. Сега работи към Европейската общност. Дъщеря им Веска започна работа към една инвеститорска фирма, напредна много и сега е ръководител на отдел и се занимава с големи инвестиции.

Аз започнах всеки петък, събота и неделя да ходя при тях и да им помагам. Само с баничките не можеха да се издържат и да плащат ипотеката си и затова Ванчо, Лили и аз взехме работа на оверлог и започнахме на смени да шием на две професионални машини. През седмицата бях като домашна помощница при леля Веса. Вуйчо ми беше много добър и търпелив човек, но леля Веса за всичко намираше кусури. Всъщност тя още от България си беше с определено лош характер, свикнала бе все да командва. Един ден вуйчо поиска да му сготвя свинско месо със зеле. Направих го с всички необходими подправки, сложих и малко лют пипер, запекох го и той изяде две чинии. Прибрах масата, оправих им да си легнат за следобедна почивка и отидох да се поразходя. Връщам се, а леля Веса ме чака на вратата и ми казва: „Никак не обичам подлизурските работи! - а аз я гледам и се чудя за какво ми говори - Вуйчо ти не харесал зелето, но за да не те обиди, ти казал, че е сготвено както го е правила неговата майка. И така - ела да видиш, изхвърлих

го в боклука.“ Такава си беше тя – голяма интригантка! Цял живот е била и ревнива без основание. И вуйчо ми цял живот я е търпял такава.

Веднъж тръгвам за хляб и горкият ми вуйчо казва: „Моля те, купи ми хляб с лук.“ А леля скача разярено и вика: „В моята къща хляб с лук няма да влиза! - и нарежда още - Ще му купиш обикновен хляб. Купи му и щрудели с ябълки.“ А вуйчо казва: „Децке, нали знаеш, че не ги обичам. /Той още от млади години й е казвал Децке и това е останало./

Всеки месец идваше у тях доктор Трайман, за да ги прегледа. След прегледа аз го изчаках на стълбите и му казвам: ”Докторе, нещо става с вуйчо ми. Не ми харесва. Съмнявам се, че може да има рак”. Два дни след това той се обади и двамата с Ванчо откарахме с колата вуйчо Тодор в болница „Отел дио“/,Хотела на Господ/. Имахме час за снимка. Беше следобед. След като излезе резултатът от снимката, хирургът, който я разчете, ни каза: „Той остава при нас в болницата.“ Вуйчо ми се притесни, а аз започнах да го успокоявам и да обещавам, че ще остана с него, докато всичко мине благополучно. Но кой да ти мисли в този момент за болната фантазия на леля ми. Всеки ден аз или

Ванчо я вземахме от дома им и аз с количка я возех из етажите на болницата, докато стигнем неговия етаж. А както вече споменах, бях оперирана от херния малко преди да тръгна за Канада и трябваше да се пазя поне няколко месеца. Като Ванчо я връщаше вечер в дома и, тя ми се обаждаше от там по телефона да наблюдавам как се държат сестрите с вуйчо и да внимавам да не им припише нещо. А те бяха много внимателни и като влизаха в стаята го погалваха и питаха: „Как сте днес, господин Иванов, имате ли оплаквания.“ Това тя не възприемаше за нормално и го тормозеше, а каква беше неговата вина?!

Операцията мина благополучно, всичко беше изчистено, нямаше метастази. Резултатите от биопсията бяха много добри. През целия му престой в болницата бях там и се грижех за него. Когато Ванчо и Кольо дойдоха да го видят, той им каза: „Деца, когато отидох на операция си казах - Господи, ако всичко мине благополучно, ще дам един апартамент на Йоанна.“ А те отговориха: „Няма никакъв проблем, тате, та тя ни е като сестра.“ /Вуйчо и леля Веса имаха две четириетажни блокчета на улица „Сен Зотик“./ Прибрахме се вкъщи и вуйчо казва: „Децке, мислих много и смятам ти да дадеш от твоите апартаменти един на Йоанна, защото тя ти е племенница и снахите няма да се сърдят.“ А

тя като викна: „Аз нищо не давам! Който иска да дава!“ Аз отговорих, че това, което съм направила за вуйчо си, не съм го правила за нещо материално и нека „Деца“ да си живеят спокойно. Нищо не искам.

Отношенията ни се влошаваха без да има никаква причина и аз едва издържах на напрежението. След операцията сутрин идваше сестра да му сменя дренажа. Една сутрин идва леля Веса при мен в хола, където премествах вуйчо ми, когато идваше сестрата, и ми казва: „Аз ще се правя, че спя и ще видиш какво ще направя.“ Влиза сестрата и - както винаги, го погалва и му казва: „Как сте днес, г-н Иванов?“ Че като влезе Веса, като викна на сестрата: „Ти как така ще го галиш - или искаш нещо?“ Сестрата - разстроена си тръгна, а аз казах на Кольо, че май за другия ден не трябва да очакваме сестра. Той ме попита мога ли аз да сменям дренажа и така започнах аз да го правя.

Леля Веса имаше страх само от Кольо и не смееше да му противоречи. Един ден вуйчо се беше схванал и аз предложих да го намажа с крем. Отново викове, че й миришело, че аз нямам право да му помагам, без тя да ми е искала помощ. Чул крясъците й, Кольо влезе и й каза: „Като ти мирише, ще спиш в другата стая.“ Дойде д-р Трайман да

види вуйчо и тя му казва: „ Ние сме ти много задължени.“ А той ѝ отговори: „Ако някой заслужава отплата, то това е Йоанна и направете каквото можете за нея. Тя спаси г-н Иванов.“

Въобще, леля ме третираше като слугиня. Например идват Ванчо и Лили и аз сядам при тях да се видим. Баба ти Веса вика: “Какво си седнала, вземи сложи нещо за ядене.“ Лили само това и чакаше, защото цял живот е била тормозена от свекърва си - и като викна: „Какво искаш ти от Йоанна, гледа ви като писани яйца и издържа на всичките ти прищевки? Ти си една нетърпима жена!“

Започнах да ходя на училище и се преместих да живея при Ванчо и Лили. Леля Веса ми нареждаше да ѝ се обаждам всеки ден по телефона и ми плачеше: „Аз не мога без да те виждам, но вуйчо ти не те иска.“ А защо се стигна до това положение? Пак от нейните интриги. На вуйчо ми казала, че съм се оплакала, че ме закача, а на мен - че той се оплакал, че съм го закачала. Естествено е на неговата възраст той да се засегне много, макар и цял живот да е бил наясно на какво е способна тази интригантка, тази лоша жена. Но какво ще прави горкият без нея?! Един ден я извеждам на разходка и тя ми казва да не забравя да заключа

вратата. Аз обаче реших да не я заключа. Връщайки се, като разбра, че не съм заключила, така ми се развика! Аз я питам: „Ами ако стане пожар, какво ще прави вуйчо? „Каквото е рекъл Господ. – отговаря ми. - Ами ако някой влезе и той прехвърли от имотите на някоя, по-добре ли ще е?“ Нея не я интересуваше животът на мъжа ѝ, а имотите и парите. Жалко същество!

След демокрацията в България първо Ванчо, а след него и те се завърнаха там. Отначало, докато купят апартамент, живели при леля Радка, дъщеря на сестра му. Тя е била преди мен в Канада при тях и е била наясно с интригите ѝ. Едва е издържала леля Веса, която я наричала сводница, че уж искала да уреди вуйчо си за някоя нейна близка. Разделили се в лоши отношения и не е давала на мъжа си да се вижда с нея. Между впрочем, когато бях при тях в Канада, казвала на Лили: „Ти докато спиш вечер, мъжът ти, т.е. Ванчо, с когото сме от две сестри деца, е правил любов с Йоанна.“ Та как изобщо е могло да ѝ мине подобна мисъл в главата? Жена с болна фантазия.

После купили голям апартамент, обзавели го и наели жени да се грижат за тях. Когато вуйчо ми починал, за нея се грижели пет души, на които са се давали не малки заплати.

Тя тормозела всички, цапала навсякъде и после ги карала да чистят. Много, много още може да се пише за нея, но това са основните проблеми, които е създавала. Бог да ѝ прости. Не искам повече да си спомням за нея, за безсънните нощи, които ми струваше тя, за лошите думи, които излизаха от устата ѝ.

Започнах работа при един лекар „на чек“, което значи официално. Това ми помогна по-късно при амнистията да ме приемат като независим имигрант. Когато минаха шест месеца от престоя ми в Канада, където се водех, че съм на гости, аз трябваше да се обявя за рефюжие /невъзвръщеница/ и да започна съответните процедури. Моите деца вече бяха приети във Франция. Първото дело загубих. Явих се с адвокат Базине - чех, който не познаваше ситуацията в България и мисля, че не беше много подготвен. Обжалвах с друг адвокат - Сен Пиер. И той не взе много присърце делото, тъй като замина извън Канада и не отговаряше на писмата, в които са му задавали въпроси във връзка с делото. Смятайки че съм напуснала Канада, ми дадоха служебен отказ. Случайно разбрах от един българин - преводач, че някой е получил служебен отказ и успях да разбера, че се отнасяло за моя случай. Търся аз адвоката, няма го в Канада. Ами сега - какво да правя?! Отидох в Адвокатския съвет

/БАРО/, където подадох жалба срещу адвоката. От там получих отговор, че не трябва да напускам Канада, докато не се появи адвокатът и не даде обяснение по случая. Тези размени на информация между БАРО-то и адвокат Сен Пиер продължиха достатъчно дълго и така успях да дочакам амнистията. Отговарях на всички изисквания: работа на чек, т.е. официална работа - без да съм депортирана и десетгодишен престой в Канада. Подадох документите и се заредих с търпение да чакам. Това продължи доста време. През март 1995 година пристигна амнистията, а най-накрая на 21 юни 1996 година дойде и радостната вест, че съм приета за НЕЗАВИСИМ ИМИГРАНТ.

На гости на Весела във Франция

Имах една близка позната, която беше дошла в Канада при дъщеря си да ѝ помага за отглеждане на детето. Тя ме покани на рожден ден и така попаднах в Славянския дом. Запознах се с изискванията и подадох молба за приемане в дома. Дотогава, след като братовчед ми Иван и Лили заминаха за България, аз живеях в един малък апартамент на улица „Монк“, където беше пълно с хлебарки. Затова винаги по една лъжица, вилица, нож, чаша и чиния държах в хладилника. Вечер ме беше страх да спя сама, защото имаше външна стълба /юржанс/, която стигаше до моя прозорец. След това заедно с мои познати Джими и Иван наехме в един двустаен апартамент в друга кооперация, където изкарахме доста време заедно.

Жилището, което ми дадоха, беше на третия етаж. Беше много опушено, тъй като тук бе живяла рускиня, която бе палила много свещи, та падна голямо миене. Нямах никаква покъщнина, освен едно легло, което бях купила от портиера на кооперацията на улица „Монк“. Джими ми даде телевизор, килим, шкаф за телевизора и дребни кухненски пособия. Албена ми даде пластмасова маса, Мичето четири стола и така лека-полека започнах да се обзавеждам. Купих си само нов хладилник, тъй като ми беше неприятно да ползвам стария. Бях щастлива, че имам дом, че съм сред

близки хора, които могат винаги да ти се притекат на помощ. Тъгувах за Весела и за децата, които не бях виждала доста години, тъй като не можех да отида при тях, докато не получа документи. Дотогава всеки петък разтварях куфарите и всяка неделя ги стягах отново за евентуална депортация. Много е тежко да си разделен от деца и близки.

Най-накрая през 1995 година щастлива тръгнах към Франция. Намерих Весела променена, децата също, а и

С внукът ми Илиян в България

Франция ме посрещна по друг начин. Нямахме вече тичане по тъмни улици и безистени, нямаше с тревога да мислиш за

утрешния ден, но я нямаше вече и мама! Колко тежко! Всички спомени нахлуха в мен! Но... сега трябваше да се радвам на децата! А те обикаляха около мен, радваха ми се. Така изкарах при тях шест месеца и отново - сама в Канада.

Междувременно писахме до Министерството на вътрешните работи на Франция молба за събиране на семейството ни, тъй като беше годината за това, но ми отговориха, че е трябвало още при обявяването ми за невъзвръщеница в Канада, да подам документи и във френското посолство. Не ми оставаше нищо друго, освен да чакам още шест месеца и тогава отново да взема виза за Франция. /Все още нямах канадски паспорт и винаги трябваше да вземам виза./ С нетърпение чаках отново да отида и така: шест месеца в Канада, шест месеца във Франция. Междувременно на Илиан се роди синът му Стефан. Голяма радост! И така на 1 ноември празнувахме двамата, защото той се роди също на 1 ноември. Тогава бяха в квартирата, в която живееха преди да си купят мястото и да си построят къщата. Строежът отне две години и после вече посрещяхме рождените дни на ново, на свое. След като през 1999 година получих поданство, повече не се налагаше да чакам за виза.

През 1995 година станах член на Канадско-славянската асоциация в Монреал и получих жилище в един от двата жилищни блока, собственост на Асоциацията. Бързо се приобших в новата среда и още на първото отчетно годишно събрание ме избраха за член на Административния съвет, през следващата 1997 година станах касиер, а от 1998 година и до днес съм президент на Асоциацията. Преизбираха ме многократно на този пост, защото обичам да помагам на хората и на никого не съм отказала подкрепа.

С мои приятелки след юбилея

По повод на моята 70-годишнина беше организирано голямо тържество. Беше много весело. Бях затрупана с цветя, с подаръци. Имаше танци, песни, поздравления.

Залата беше препълнена с народ. Събитието беше отразено от главния редактор на вестник „Форум“ /български вестник, излизащ в Монреал/. В репортажа той заявява, че познава много хора от различни социални среди и възрасти, които хранят към Ина /така ме наричат тук/ голямо доверие и благодарност. „Това са всички онези, - казва той - на които е помагала по различни поводи, свързани с емигрантското ежедневие. И тя го е правила по една единствена причина, защото обича хората.“ Наистина бях щастлива, защото чувствах, че хората ме обичат, а и аз тях.

Журналистът не беше сбъркал. Аз наистина съм щастлива, когато помагам на някого и сигурно ще го правя до последния си миг. Обичам да работя, да помагам на хората, а тук имаше такива, които освен родния си език, не знаеха друг. Налагаше се да се ходи с тях по лекари, до банката, до аптеката, до магазините. Организирахме обеда, вечери, екскурзии. Така например посетихме град Квебек и столицата Отава, Хилядата острови, катедралата „Сент Ан Бопре“ /“Света Ан Бопре“- майката на дева Мария/ и катедралата „Сент Йосиф“ /“Свети Йосиф – бащата на Дева Мария/. Няколко пъти ходихме до Сент Адел - малко градче с голямо езеро. За всички носех храна, безалкохолно, кафе. Там направихме разходка с корабче. Минавахме покрай

къщи, които са във водата и хората си пазаруват и се придвижват до домовете си с яхти. Беше много весело. Всички харесаха много разходките до връх Монтраблант - и там ходихме няколко пъти.

За Хилядата острова бях приготвила за всеки пликче с храна и безалкохолно, а при разходките до връх Монтраблант

На екскурзия в Отава за празника на лалетата

заплащах храната за всички. Всички бяха много доволни от излетите. Ходихме и до старинното селище Арпър Канада, където беше запазено всичко от миналия век – училището, банката, пощата, пекарната за хляб, работилниците за сирена

и мармалади. Там ни демонстрираха как са превозвали с коне през реката стоките, които са произвеждали. Всичко беше много интересно. Организирахме бране на ябълки. Ходихме и до плажа на град Роден - на 60 км от Монреал. Присъствахме на етнически концерти, които представяха програми от различни народности: руски песни, латински танци и други. Правихме много интересни вечери с богати програми.

Имах и приятелски семейства канадци. Канеха ме да празнуваме Коледа и Нова година. Д-р Мартен не пропускаше нито един мой рожден ден или празник да не ме поздрави. На сватбата на сина им Ерик бях поканена и седях на масата на родителите. Това беше един знак на уважение. Изпращаха ми цветя до Франция, когато се случеше да бъда там за рождения ми ден. Когато ме оперираха от херния, първия човек, когото видях след операцията, беше мадам Жаслин Мартен. След операцията те ме взеха у тях и ме настаняха в стаята за гости. Как може да се забрави всичкото добро, което правеха за мен?

Минаха години. Имах много болки в коленете. Отидох на лекар. Направиха ми снимки. Диагнозата беше артроза. Лек за това заболяване няма. Посъветвах се с няколко

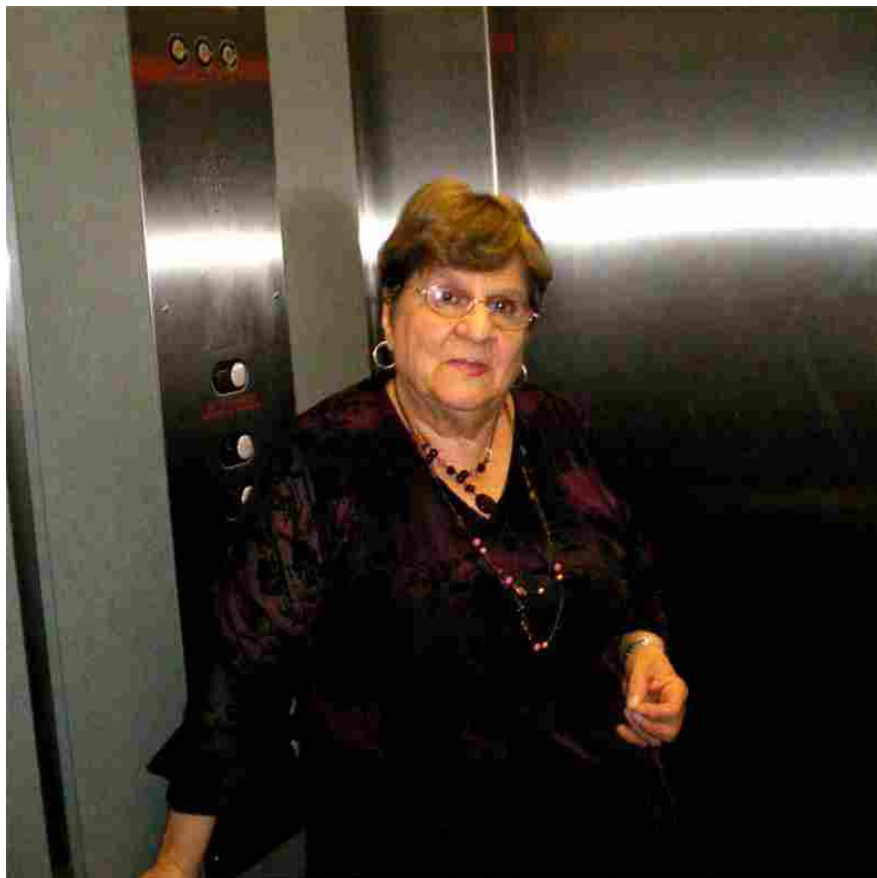
специалисти и отговорът на всички бе – операция и подмяна на коленете. Не биваше да чакам много, затова подадох всички необходими документи и снимки. Наложих се да чакам към 6-8 месеца за насрочване на ден за операция. През месец ноември 2013 година в Еврейската болница ми оперираха едното коляно, а операцията на второто беше чак през април 2014 година. Както след първата, така и след втората операция бях по един месец във възстановителна болница и сега вече ходя без маршетка. /Това е количка с четири колела и малко столче, на което можеш да седнеш като се измориш. Има и кошче в което се слагат покупки./ Но сега трябва много да внимавам, защото идва зима - да не падна.

По време на операцията, след нея и сега, когато вече се прибрах у дома, за мен непрекъснато се грижеха д-р Николай Колев и неговата половинка Емилия Антеска - очен лекар. Бог да ги благослови! Все още има добри и всеотдайни хора. Той живее в дома, където живея и аз. Вече много години Ники ми помага, води ме по лекари, води ме на покупки. През есента с негова помощ си приготвям и зимнина – печени чушки, патладжани и др. И все ми казва: „Ще продължавам да се грижа за теб, не се притеснявай.“ Той има майка в България и още една /т.е. аз/ в Канада.

Грижи се и за двете. У дома имам пълно обзавеждане за хора, които се движат с количка. В банята и тоалетната също.

Тук има служба CLSC /Здравен център и социални сервиси/, която помага на нуждаещите се, като им предлага различни медицински и други услуги - къпане, даване на лекарства по домовете, ваксини, лекари без записване и други. При мен идват два пъти в седмицата да ме къпят. Един път месечно идва сестра да ми взема кръв. Всички лекарства - подредени по дни за сутрин, обяд, вечер и преди лягане в така наречения диспил, ми се носят всяка седмица. Лекарствата, медицинските услуги и операциите са безплатни. Разбира се, има и някои оригинални лекарства, които си заплащаме, но винаги има дублиращи, които са безплатни. Апартаментите са много хубави и са субсидирани от държавата или от някои организации. За всичко, което ползваме - отопление, гореща вода, портиер - плащаме само 25% от дохода си. Получаваме социални пенсии, които ни стигат да си заплащаме наема, телевизор, телефон, интернет и да се храним нормално. Големият внук Мартин идва при мен два пъти и седя по шест месеца. Последният път дойде и Елоди - жената на по-малкия внук Илиан. И аз можах да се справя с разходите по гостуването

им и дори да им направя някои подаръци. Канада е като божи дар за нас. Ние трябва да сме благодарни.

На път за прием-коктейл в кметството на Монреал

Сега все още съм президент на Канадско-славянската асоциация в Монреал, занимавам се с хората, помагам им. Разбира се, и си почивам повече. Имам въкъщи интернет и гледам българска телевизия. Времето ми е добре запълнено. Естествено, имам и френска телевизия. Обичам да гледам

хокей и бейзбол, футбол, и тенис. Играя табла, когато има с кого ивсички казват, че съм много добра.

***

Постарах се да разкажа, доколкото можах да си спомня, по-важните моменти от моя живот, за да могат внуците и правнуците ми да се запознаят с живота на баба си ИНА – както ме наричат от малки. За съжаление, в живота ми преобладават повече трудности и низ от тежки ситуации и самота, но все пак всеки трябва да изживее живота си докрай, независимо какво му е отредила съдбата. Мога да кажа, че въпреки всичко успях да се справя с проблемите, да се изградя като трудолюбив, всеотдаен и положителен човек, да помагам на хората, да ги обичам, да се грижа за семейството. И ако съм засегнала някого в моето житиеописание, нека бъде извинена, но с чиста съвест мога да кажа, че в повечето от случаите съм представила преживяното в по-мека светлина.

Монреал, 2014